

ČESKÁ PRÓZA V LETECH 1948 - 1968

- od vítězného února do okupace
- komunistická strana u moci

1) vývojový proces

- ideologizace – tzv. reálný socialismus
- umlčení nekomunistické literární kritiky
- vlna emigrace
  - E. Hostovský
  - Voskovec
  - Ivan Blatný
  - Jan Čep
  - Ferdinand Peroutka
  - Václav Černý

2) 2. vlna válečné literatury

- Škvorecký – Zbabělci (1958)
- L. Fuchs – Pan Theodor Moonstock (1963)
- A. Lustig – Motlitba pro Kateřinu Horovitzovou (1964)
  - celá jeho tvorba věnována problematice války
- Hrabal – Ostře sledované vlaky (19..)
- Jan Otčenášek – Romeo, Julie a tma

3) Bohumil Hrabal – Pábitelství

4) Budovateský román

- Václav Řezáč
- Marie Pujmanová
- Antonín Zápotocký
- Zdeněk Nejedlý

5) Experimentální román

- Ivan Vyskočil
- Věra Linhartová

6) Proměny

- tzv. romány deziluze
- spisovatelé začínají angažovat politicky – proti totalitě
- Milan Kundera – Žert
- Ludvík Vaculík – 2000 slov

ŠKVORECKÝ, Josef

- 1924
- prozaik, esejista, překladatel americké literatury – ta ho velice ovlivnila
- po emigraci (po 68) se svou ženou Zdenou Salivarovou (román Honzlová)
- zakladatel a jedním z významných vydavatelů exilové literatury
  - 1969 zakládá v Torontu vydavatelství **68 Publishers**
- většina děl silně autobiografická
  - Danny Smiřický – hl. postava v nejvýznamnějších dílech (jeho alter ego)
- ovlivněn jazzem
- pochází z Náchoda – v románech mu dává jméno Kostelec

- **Zbabělci**
  - napsán už v roce 48
  - vznikl politický skandál a štvavá kampaň proti němu
  - příběh líčí s ironickým nadhledem posledních 8 dnů nacistické okupace v maloměstě v Kostelci
  - jeho příběh neměl vůbec formu budovatelských románů
  - ich-forma, jazyk - různé vrstvy (i žargon tehdejší mládeže)
  - hlavní hrdina je hodně nehrdinský
  - Danny - nezralý, egoistický, velké sny, velmi kritický ke svému okolí (chvílemi připomíná existenciálního hrdinu)
  - svoboda se projevuje v provozování hudby (saxofonista)
  - střídání přímé řeči a vnitřního monologu
  - román deziluze
- **Tankový prapor (1971)**
  - Danny v armádě
- **Mirákl**
  - 50. a 60. léta, končí pražským jarem
- **Příběh inženýra lidských duší (1977)**
  - Danny na Torontské univerzitě
  - někdy počítané k postmoderně
  - žánrově i jazykově rozvolněné → postmoderní prvky
- **Prima sezóna (1975)**
- **Legenda Emöke (1963)**
  - novela
  - poetika všedního dne
- **Lvíče**
  - detektivka
  - napínavé
- **Scherzo capriccioso (1984)**
  - román o A. Dvořákovi

FUKS, Ladislav

- 1923 – 1994
- psychologická próza
- zvrácené společenské poměry – znetvořují člověka – jeho prózy se odehrávají za války
- existenciální otázky – absurdita volby a činu
  - jeho postavy se dostávají do situace, kde si musí volit, ale žádná z nich není pozitivní
  - často jako groteska – absurdní humor
- **Pan Theodor Mundstock (1963)**
  - hl. postava – židovský úředník
    - žije izolovaně, rozmlouvá s fiktivní postavou – Monem
    - čeká na transport do koncentračního tábora
    - rozhodne se, že si nacvičí situace, které ho čekají
    - spí na pryčně, nechá se zfackovat, nadýchá se cvičně plynu
    - jde na shromaždiště, ale cestou je sražen autem → umírá
    - stírá se kontrast mezi představami a realitou (střídání obrazů z koncentračního tábora a reálného světa)
    - racionalizace situace → systematická příprava
    - srovnáván s J. Weil – Život s hvězdou

- **Spalovač mrtvol (1967)**
  - zaměstnanec krematoria – Kopfrkingl
  - totální odlidštění → naprosto seriózně vypadající zrůda
  - nejdříve se stává udavačem, později vyvraždí svoji rodinu
  - velmi vznešená mluva – lehce archaický jazyk
- **Vévodkyně a kuchařka (1983)**
  - postmoderní

LUSTIG, Arnošt

- 1926
- v necelých šestnácti letech internován v terezínském ghettu, dostal se do Osvětimi
- v r. 1945 se mu podařilo uprchnout z transportu smrti
- celé své dílo věnoval svědectví o holocaustu
- žid
- na krátkou dobu vstoupil do komunistické strany → odchází do exilu
- dnes žije napůl v Kanadě, učí na univerzitě
- **Noc a naděje (1957)**
- **Démanty noci (1958)**
  - příběhy jeho vrstevníků z koncentračních táborů
- **Dita Saxová (1962)**
  - mladá dívka se vrací z koncentračního tábora, snaží se zapojit do normálního života, o všechny přišla
  - končí tragicky – nenajde smysl života → páchá sebevraždu
- **Motlitba pro Kateřinu Horovitzovou (1964)**
  - novela
  - mladá polka se odhodlá ke vzpouře, zaplatí svým životem
  - skupina velmi bohatých židovských obchodníků, jedou vlakem do přístavu → z transportu do Osvětimi vytáhnou dívku – Kateřinu Horovitzovou a vezmou ji s sebou
  - němečtí důstojníci se snaží z nich dostat peníze → odvezou je do koncentračního tábora → plynová komora

HRABAL, Bohumil

- 1914 - 1997
- cyklovýlet „Po stopách Bohumila Hrabala“ (Nymburk - ...)
- autor světového významu
  - jeden z nejpřekládanějších
- básník, prozaik
- původně vystudoval práva (JUDr.), ale nikdy nevykonával – vyzkoušel mnohá povolání
- vliv surrealismu
- spřátelil se s Egonem Bondym a někým, koho už známe
- první oficiální kniha až v 50. letech, ve věku, kdy byli jiní autoři už na vrcholu kariéry
- vycházel nepravidelně, nejhorší období bylo během normalizace
- v nemocnici - krmil holuby za oknem a vypadl z něho
- Libeň
- Hospoda u Tygra – chodil tam na pivo
- Nymburk – narodil se
  - Muzeum Bohumila Hrabala
- Kersko – Polabí → měl tam chatu
- **Perlička na dně (1963)**

- **Pábitelé (1964)**
  - pábitelství
    - vypráví neuvěřitelné historky ze života
    - nadšenci, kteří se do všeho pouští s obrovskou vervou
- **Taneční hodiny pro starší a pokročilé (1964)**
- **Ostře sledované vlaky (1965)**
  - maloměsto za 2. sv. války
  - hlavní hrdina: Miloš Hрма
    - problémy s láskou – je velmi nezkušený, do tajů lásky ho zasvětil osoba doporučená výpravčím Hubičkou
  - další postavy: výpravčí Hubička
  - v závěru se rozhodnou, že vyhodí do povětrí německý vlak – to se povede, ale Miloše zastřelí německý voják hlídající vzadu ve vlaku
  - zfilmoval Jiří Menzel – Oscar
- **Postřižiny (1973)**
  - Pepin – pábitelství
  - postřižiny (→ ostříhané vlasy)
    - stříhání vlasů
    - všechno se zkracuje (mzdy, vzdálenosti – rádio)
  - konzervativnost, vyjádření nezávislosti
- **Obsluhoval jsem anglického krále**
  - vychází nejprve v samizdatu, až v 90. letech oficiálně
  - osudy číšníka, snil o tom, že se stane milionářem
- **Knižní barbar**
  - Vladislav Boutník ASI? NEJISTÉ JMÉNO
- **Příliš hlučná samota**
  - samizdat, až později oficiálně
  - balič ve sběrně – Hanta (pábitel)
  - existují různé verze – 3 verze (veršovaná, psaná pražským dialektem, úzkostlivě spisovnou češtinou)
    - časté u Hrabala
- postavy – pábitelé
  - vždy jde o odposlouchaný příběh
  - konkrétní jedinec v konkrétní situaci
  - často smolaři
  - chrlí historky
    - nejsou vždy reálné
  - schopní životní nadsázky
  - to co dělají dělají možná až příliš zamilovaně
  - připadají nám směšně současně až obdivuhodní
- styl
  - hospodské historky, autentické příběhy
  - koláže, spojuje postavy, prostředí
  - žánrová (nezměrná) pestrost
  - filozofičnost – od lidí, kterou vidí u lidí, neakademická
  - texty upravuje, kombinuje

- jazyk
  - slang
  - nečlenění do odstavců
  - chrlí
  - jedna věta celá novela

Budovatelský román (socialistický realismus)

- osudy hrdinů – zákonitý proces: socialismus → komunismu
- schématické, zjednodušené
- dělníci – kladní hrdinové, bohatí – záporní hrdinové
- cíl: vychovávat čtenáře, propaganda
- **V. Řezáč** – Nástup; Bitva
- **J. Otčenášek** – Občan Brych
- **B. Říha** – Země dokořán
- **A. Zápotocký** – Rudá záře nad Kladnem (1951)

PROCHÁZKA, Jan

- komunista
- scénárista
- byl nepohodlný, nepsal podle představ režimu → nemohl být vydáván
- knihy zfilmovány:
- **Kočár do Vídně (1966)**
- **Ucho (1970)**
  - manželé, muž ve vrcholné politice
  - přijedou v noci z večírku – zjistí, že tam mají štěnice (odposlech)
  - bojí se, že budou zatčeni
  - celá kniha – jeden večer

Experimentální román

- podobné novému románu
- autovým záměrem není vyprávět příběh, který bude působit jako skutečný, nějak ho vytrhovat a příběh má vznikat jako společné úsilí čtenáře a autora – autorské úsilí + interpretace čtenáře

VYSKOČIL, Ivan (1929)

- dramaturg a dramatik, literát
- profesor na DAMU
- groteskní a absurdní povídky a hry
- Nediadlo Ivana Vyskočila – vystupuje jako autor, herec, režisér
  - jedno z našich nejznámějších improvizovaných divadel
  - dialog s diváky, diváci součástí hry
- **Kdyby tisíc klarinetů**
  - i film
  - společně s J. Suchým
- **Haprdán aneb Hamlet, princ Dánský**
- **Malý Alenáš**

- **Masák**
  - student Masák, přijdou za ním profesori s ředitelem a stěžují si, že studenti jsou moc vzorní, dochvilní
  - hodně postavené na dialozích
  - humorné (jak pro koho)
  - obecná čeština
  - kritika – ne každý si zaslouží svého postavení ve společnosti
- 60. léta – vznik experimentů (nonsens, absurdita,...)
  - komunismus – uvolnění, rehabilitace vězňů → byla možnost psát otevřeněji

LINHARTOVÁ, Věra

KUNDERA, Milan (1929)

- emigroval
- vůbec se k ČR nehlásí
- píše francouzsky
- kauza Kundera minulý rok
- básník, dramatik - byl komunistou, později svoje básně a dramata zavrhl → soustředil se na prózu
- 1975 Francie
- považuje se za francouzského prozaika a esejistu
- fiktivná příběhy a snaží se je reflektovat
- hraje si s motivy, jazykem,
- témata lidská existence
- **Směšné lásky (1963, 65, 68)**
  - 3 sešity – povídky
  - našel zde sám sebe
    - ironický vztah ke světu
    - pohrává si s postavami, čtenářem
    - cynismus, smutek
    - láska pojata netradičně – tragikomická poloha
      - bez přirozenosti, spontánnosti
  - některé povídky zfilmovány
  - povídka Falešný autostop
    - milenecký pár jede na dovolenou
    - napadne je, že se budou hrát na to, že ona je stopařka, on řidič, který ji vzal
    - pořád pokračují, vymkne se jim to z rukou → rozepře → dohodnou se, že hra skončila
    - vrátit se ale do původního stavu je nemožné → rozejdou se
- **Žert (1967)**
  - zajímavá kompozice
  - 4 postavy – 4 různé úhly
    - odlišná hlediska
  - hl. téma
    - Ludvík Jan – student na VŠ napíše v žertu dívce pohlednici s nějakou poznámkou k Trockému (uznávaná osobnost - politik)
    - → musí opustit fakultu → musí jít k PTP (pracovně – technické prapory) – černí baroni
- **Nesnesitelná lehkost bytí (1985)**
  - obraz života disidentů v době normalizace
  - trochu přibližuje exil (hlavní hrdina se na chvíli dostane do exilu)
    - pak se vrací, následky, ...

- zfilmováno Američany (prý se moc nepovedlo, není tam šed' reálného socialismu - moc americký pohled, pro nás takové plytké)
- **Nesmrtelnost (1990)**
  - nemá jasný děj
  - směsice jak jednotlivých postav (velikáni – Goethe, Rilke, ...) – přibližují svou dobu, své žánry
- **Umění románu (1986)**
  - esej
  - obhazuje román jako nejdůležitější žánr – ukazuje kritéria, atd.
    - román by se měl soustředit na podstatné momenty lidského bytí, spojit filosofii, realitu, současnost, ...
    - pravda by měla být vyjádřena s odstupem, mnohostranností záběru
    - autor si má hrát s hypotézami, domýšlet
- DRAMATA:
- **Majitelé klíčů (1962)**
  - hra o maloměšťáctví
- **Jakub a jeho pán (1971)**
  - variace na Diderotova Jakuba fatalistu
  - spojuje lásku, zradu, pomstu, humor, erotiku, ...

LUDVÍK VACULÍK